

Motion till riksdagen 2020/21:3257

av **Nina Lundström m.fl. (L)**

Liberal politik för levande hav och vatten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att havet ska förvaltas långsiktigt hållbart och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för döda havsbottnar i samverkan med EU:s medlemsländer och inom Östersjösamarbetet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om scrubbers och FN:s globala miljömål om att till 2025 förebygga och avsevärt minska alla former av föroreningar i havet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ålgräsängar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att vetenskapliga organ ska ha de förutsättningar som krävs för att göra goda bedömningar av fiskbestånden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna fiskens lekområden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga och motverka övergödning av hav, sjöar och vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utveckling av selektiva fiskeredskap och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hållbart fiske och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att landningsskyldigheten efterlevs i samtliga EU:s medlemsländer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta för att EU skyndsamt ska begränsa fiskemetoder som skadar ekosystemen samt vikten av att följa upp att begränsningarna mot de skadliga metoderna efterlevs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett miljömässigt hållbart vattenbruk och om förutsättningarna för fiskodling i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fritidsfiskets roll och om en långsiktigt hållbar förvaltning av fiskbestånden och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för goda livsmiljöer för fisk, inklusive lekområden, och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av övervakning av vild fisk och fiskdöd och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av de lagar, regelverk och planer som påverkar förutsättningarna för det kustnära yrkesfisket och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fördelning av fiskerättigheter ska stödja miljömässigt hållbart fiske och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effekterna för det småskaliga fisket av fiskerätter inom det pelagiska fisket bör utvärderas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det småskaliga kustnära fiskets villkor för att möjliggöra levande kustområden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av regelförändringar för det demersala yrkesfisket och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för bärgning av gamla fiskeredskap och spökgarn som övergetts i hav och vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om marint skräp utmed den svenska havskusten och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om internationellt spökfiske och marint skräp samt insatser för att rädda världens hav och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett hållbart fiske globalt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försiktighetsprincipen i relation till ekosystemen gällande fisket och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fiskekvoterna i Östersjön ska anpassas till vetenskapliga underlag som beaktar ekosystemen och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna dricksvattenförsörjningen, förebyggande åtgärder mot läckage i vattenledningar samt åtgärder mot vattenbrist vid torra och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för åtgärder i enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Livet på jorden påverkas av både direkt av klimatförändringarna och indirekt av de extremväder och de naturkatastrofer som följer av det förändrade klimatet. Det handlar om påverkan på vattenförsörjning och vattenmiljöer och inverkan på biologisk mångfald. Vi människor orsakar även en rad negativa miljöeffekter genom att haven smutsas ned av plast och föroreningar, samtidigt som fisken försvinner genom storskaligt fiske. Det krävs beslut som gör skillnad på både lång och kort sikt. Sverige omges av hav som behöver skyddas genom att vi slutar slänga plast och annat skräp i haven och att vi samverkar med alla kustländer. Det behövs tydliga sanktioner vid överträdelser av bestämmelser gällande utsläpp, vattenrening, transportsäkerhet och fiske. Välmående hav är även en förutsättning för att lösa världsfattigdom och klimathot. Ett myller av liv under ytan är en viktig del av ekosystemen. Samtidigt hotas många fiskbestånd av ett ohållbart fiske. Ska haven kunna fungera som en betydande förnybar resurs måste de nyttjas långsiktigt och hållbart genom en ansvarsfull förvaltning. Vid osäkerhet och brist på kunskap bör försiktighetsprincipen råda. Fisket måste hålla sig inom ramen för vetenskapliga bedömningar av vad bestånden tål. Våra insatser för att minska utsläpp och övrig påverkan på miljön i våra hav och vattendrag måste öka. Vi behöver globalt börja anstränga oss.

För att rädda haven krävs även internationellt samarbete. Liberalerna välkomnar internationella initiativ, till exempel FN:s havskonferens, som lyfter frågan om situationen för världens hav. Det är positivt att olika stater presenterat en rad frivilliga åtaganden för att förbättra situationen för haven. Det handlar till exempel om att minska utsläppen i haven från industriell verksamhet, att oljeindustrin bär ansvar ur ett livscykelperspektiv oavsett var man verkar i världen, att sjöfarten tar sitt miljöansvar och att arbeta tillsammans för att få bort plast och annat skräp och säkerställa att fisket bedrivs på ett hållbart och långsiktigt sätt. Många näringar, såsom sjöfart, fiske, turism och energiutvinning, gör anspråk på haven i Sverige och globalt. För att haven långsiktigt ska kunna leverera de ekosystemtjänster vi behöver är det avgörande att hänsyn tas till havet och dess ekosystem.

Många aktörer behöver tillsammans agera för att rädda haven och deras ekosystem. Det är nödvändigt att den statliga havsplaneringen i Sverige samverkar med den kommunala planeringen av kustvattnet. De havsområden som är allra mest värdefulla för den biologiska mångfalden behöver ha ett starkt skydd. Ytterligare åtgärder såsom begränsningar i bottentrålning behövs för att skydda marina reservat. Liberalerna står bakom målet att 30 procent av havens yta ska skyddas i reservat.

Konsumenter kan bidra genom medveten konsumtion som inte leder till ökade utsläpp i vattenmiljöer. Det handlar om vad man slänger i avloppet och dagvatten och om vad som hamnar direkt i hav och sjöar. Det handlar om kemikalier i kläder. Det handlar om vilken fisk man äter.

Inom ramen för januariavtalet har Liberalerna enats med Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet om ett antal åtgärder. I denna motion lägger vi fram våra utgångspunkter för vad som behöver göras utöver det som genomförs som en följd av januariavtalet.

Syresättning av havsbotten

Övergödning och döda havsbottnar är Östersjöns stora miljöproblem. Östersjön har en av de största döda bottenzonerna i världen, till ytan lika stor som Danmark. Döda havsbottnar saknar syre vilket innebär att miljön blir obeboelig för havens djur. Övergödningen i Östersjön skapar stora algblomningar, vilket ger stora mängder alger som sjunker till havsbotten när de dör där de förbrukar syre under sin nedbrytningsprocess. Det är en starkt bidragande orsak till de syrefria bottenarna. I bottensediment har forskare funnit ägg från plankton som kan komma att kläckas om syresättningen åter ökar. Östersjön är beroende av de trånga och grunda inflödena av syrerikt saltvatten via Öresund och bälten i söder. Sveriges långa kust mot Östersjön gör situationen där till en angelägen fråga. Många svenskar har en direkt relation till Östersjön. Arbetet med att stoppa näringstillförseln från jordbruk, mark, avlopp och reningsverk runt Östersjön måste fortsätta. Det är den långsiktiga lösningen för att komma tillrätta med syrebristen och botten döden.

Att bygga stora pelare och andra konstruktioner under vatten kan ge fäste för musslor och ge skydd för flera viktiga marina arter. Samtidigt har byggen i havet negativa konsekvenser för andra arter. Kombinationen av miljöeffekter behöver vägas mot fördelarna av att bygga i havet till exempel genom elproduktion från vindkraftparker.

Forskning inriktad på att hitta lösningar för att syresätta döda havsbottnar behöver fortsätta och sådana satsningar behöver vara en del av EU:s arbete för ett renare Östersjön. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Sjöfartens scrubbers förorenar havsmiljön

Nya krav på svavelutsläpp tvingar all internationell sjöfart att minska utsläppen av svaveldioxid till luften. De nya svavelreglerna är viktiga för att minska sjöfartens påverkan på luftkvaliteten, men fångar inte upp effekter på havsmiljön. Lågsvavliga bränslen är dyrare än bunkerolja vilket innebär att rederier installerar scrubbers som renar avgaserna genom att de tvättas genom havsvatten och tvättar avgaser med havsvatten. Havsvattnet släpps sedan förorenat tillbaka till havet. IVL Svenska Miljöinstitutet har påvisat att föroreningarna är giftiga för bland annat djurplankton. Föroreningarna som hamnar i vattnet har därmed konsekvenser för det marina ekosystemet.

IVL har analyserat miljöeffekterna av både öppna och slutna scrubbersystem. Öppna scrubbersystem använder stora mängder havsvatten för att rena avgaserna och vattnet släpps ut igen. I de slutna systemen återcirkulerar vattnet i anläggningen och släpps ut först efter behandling i en reningsanläggning. Obehandlat skrubbevatten är förorenat och innehåller bland annat tungmetaller, aromatiska kolväten och sotpartiklar. Det behandlade vattnet från den slutna skrubbern är mindre förorenat och de restprodukter som avskiljs i reningsanläggningen tas iland. I tester exponerades marina organismer för skrubbevatten i olika koncentrationer. Dessa tester utfördes i samarbete med norska polarinstitutet. Testerna visade negativa effekter på livsviktiga funktioner hos flera organismer. Störst känslighet fanns hos hoppkräftor som har central betydelse i näringskedjan. Även låga koncentrationer av både obehandlat vatten från öppna scrubbersystem och behandlat skrubbevatten från slutna system orsakade negativa effekter hos organismerna. I hårt trafikerade farleder och i hamnar ökar miljöriskerna betydligt. När havsmiljön kontinuerligt utsätts för skrubbevatten från fartyg blir den akuta effekten varaktig. Tvättade avgaser som förs ner i havet utgör ytterligare en ny föroreningskälla i de

marina ekosystemen. FN:s globala miljömål anger att vi till 2025 ska förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet. Sverige bör arbeta för att scrubbers som leder ner föroreningar i havet ska förbjudas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Långsiktigt hållbar förvaltning av hav och vattendrag

Det krävs insatser för att minska utsläpp och miljöpåverkan i våra hav och vattendrag. Användningen av handelsgödsel måste minska då den bidrar till övergödning av våra vatten. Liberalerna har länge förordat en läckageskatt för jordbruket riktad mot näringsläckaget ut i vattenmiljön. Vidare är miljöövervakningen av våra hav och vattendrag en central del av miljöarbetet.

Miljöpåverkan som övergödning och syrefria bottenar har fått stora konsekvenser för fiskbestånd och fiske, inte minst i Östersjön. Klimatpåverkan från vildfångad fisk beror på fångstmetoderna. För odlad fisk har foderfisken i sin tur även en klimatpåverkan. Ett hållbart fiske handlar om att fiska på ett långsiktigt och hållbart sätt som innebär att olika fiskarter inte utrotas. Fisket måste hålla sig inom ramen för vetenskapliga bedömningar av vad bestånden tål och miljövänligt fiske bör premieras genom t.ex. tilldelningen av fiskekvoter. Miljökraven som bör ställas bör till exempel omfatta vilken typ av bränsle och redskap som används vid fisket. Vidare behövs mer forskning och utveckling av selektiva och mer miljövänliga fiskeredskap. Det är viktigt att konsumenten kan bidra till ett mer hållbart fiske och vattenbruk genom att göra medvetna val vid köp av fisk och skaldjur. Vi välkomnar tydlig och enkel märkning, som visar att fisket sker på ett hållbart sätt vad gäller fiskbestånd och klimatpåverkan. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Regelverket för yrkesfisket är till stor del styrt av EU:s gemensamma fiskeripolitik, och det är av stor vikt att Sverige är en stark röst för att driva på för ett långsiktigt och hållbart fiske. Vi kan också göra mycket på nationell nivå för att anpassa regelverket så att det stödjer ett långsiktigt miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart småskaligt kustnära yrkesfiske. Det kustnära småskaliga yrkesfisket har stor betydelse för många orter längs Sveriges kuster. Det har betydelse för sysselsättningen genom kringverksamhet kopplat till fisket och för utvecklingen av besöksnäringen. Lokal mat kan få en stor betydelse för att attrahera besökare. Den hantverksmässiga och småskaliga produktionen lokalt som förädlar råvara kan innebära både nya möjligheter för företag och nya arbetstillfällen. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Incitamenten för fisket att minska användningen av fossilt bränsle måste öka. Skatteundantagen på fossila bränslen ska därför avvecklas.

Torsken

Torskbeståndets utveckling i Östersjön är oroväckande och den stora påverkan gäller i synnerhet det östra beståndet, öster om Bornholm. Den dystra utvecklingen innebär att fisket har behövt regleras kraftigt. Det totala beståndet är litet och individerna alltmer småväxta. Det finns en rad hot mot torsken. De fiskarter som närmast påverkas av och påverkar torsken är sill, skarpsill och plattfisk. Plattfisken är svår att fiska utan att få bifångst av torsk. Sill utgör en av torskens födor. Därför har andra fiskbestånd betydelse även för torsken. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Ålgräsängar

Minskad mängd rovfisk påverkas också av de viktiga ålgräsängarna. Ålgräsängar är en viktig livsmiljö för många arter. Ålgräsängar dämpar vågor och strömmar, binder botten-sediment och skyddar stränder mot erosion. Vattenkvaliteten påverkas och vattnet kan bli klarare genom att ålgräs tar upp näringsämnen ur vattnet och därmed minskar effekterna av övergödning. Stora mängder kol tas också upp och lagras i ålgräsängar, vilket bidrar till att minska klimatförändringar. Huvudorsaken till förlusten av ålgräsängar anses vara övergödning i kombination med överfiske. Vid övergödning blir vattnet grumligare och ljuset begränsat för ålgräs som behöver mycket ljus. Exploatering med marinor, småbåtshamnar och muddrade bryggor påverkar ålgräset. Den viktigaste åtgärden för att skydda fiskbestånden är att skydda kvarvarande ålgräsängar. Forskningen visar att djuputbredningen av ålgräsängar i skandinaviska vatten minskade under början av 1900-talet på grund av övergödning och försämrad vattenkvalitet. Även om åtgärder sattes in för att minska påverkan kan ingen generell återhämtning av ålgräs noteras. För att motverka fortsatt minskning krävs flera åtgärder för att förbättra miljöförhållandena för ålgräs. Övergödningen i havet måste minskas och bestånden av stora rovfiskar i ekosystemen behöver öka. Dessutom måste ålgräsängarna skyddas i samband med muddring och dumpning av muddermassor. Det krävs åtgärder för att skydda, bevara och restaurera ålgräsängarna. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Svensk fiskeripolitik ska utgå från forskningens rekommendationer underbyggda av en bred transparent kunskap om bestånden. En hållbar fiskeripolitik förutsätter att det finns tillförlitliga data om fiskbestånden och deras sammansättning. Lekområden för fisk behöver värnas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Det är ett återkommande problem att det saknas tillräckliga data för beståndens status i Östersjön. Vi vill att Sverige ska verka för att EU ger de vetenskapliga organen de förutsättningar som krävs för att kunna inhämta nödvändiga data om fiskbestånden. Inte minst är det viktigt att de svenska institutioner som förser de internationella organen med underlag har goda förutsättningar att korrekt beskriva fiskbestånden. Bl.a. kan det komma att behövas nya vetenskapliga kriterier för att bedöma beståndens storlek. För att öka den långsiktigt hållbara förvaltningen av fisket är det viktigt att premiera fiske-metoder som bidrar till hållbarheten. Fiskekvoterna bör anpassas till vad vetenskapen och kunskapsläget anser vara försvarbart. I bedömningar av det långsiktigt hållbara uttaget måste även ekosystemens funktion värnas. Det maximala uttaget behöver vägas av mot en försiktighetsprincip när kunskapsläget inte är helt klarlagt. Kunskapen om bestånden måste öka då konsekvenserna av det storskaliga fisket kan bero på vilket bestånd som fiskas. Det är till exempel inte klart om strömmingsbeståndet i Östersjön är ett sammanhängande bestånd eller flera lokala. Hur det förhåller sig har en avgörande betydelse för fiskeförvaltningen. Försiktighetsprincipen måste vara vägledande när osäkerhet råder för att havet ska förvaltas långsiktigt hållbart. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Övergödning

Det internationella samarbetet mot övergödning är viktigt och berörda myndigheter bör utreda förutsättningarna för ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna för att minska övergödningen i Östersjön. Det är även av stort intresse att utreda möjligheten till nya internationella styrmedel.

Källorna till övergödningen av vattendragen är bland annat trafiken, skogsbruket, sjöfarten, industrin, jordbruket och andra former av markanvändning. Kväveutsläppen har inte minskat i tillräcklig grad och utgör ett problem. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Det finns idag olika åtgärdsprogram som borde kunna samverka. Landsbygdsprogrammet kan bidra till finansiering av åtgärder mot övergödning. Det rör t.ex. fånggrödor, bearbetning av åkermark, anläggning och restaurering av våtmarker och dammar samt kompetensutveckling inom jordbruket. Dock saknas kopplingar mellan landsbygdsprogrammet och vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Transparensen måste öka både inom landsbygdsprogrammet och inom vattenförvaltningens åtgärdsprogram för att de båda programmen ska kunna samspela effektivt för att till exempel minska jordbrukets belastning på vattenmiljön. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Hållbart fiske och skyddade områden

Utvecklingen av det demersala fisket, det vill säga fiske av fisk och skaldjur som lever på eller nära botten, syftade till att underlätta landningsskyldigheten, minimera utkast samt påskynda utvecklingen av ett mer selektivt fiske. Ansvarig myndighet har dock noterat att användningen av mindre selektiva redskap ökat under de två senaste åren trots att ambitionen var att användningen skulle minska. Det är därför viktigt att fortsätta arbetet med incitament för ett selektivt fiske. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Ett hållbart fiske kräver även att åtgärder vidtas för att minska bottentrålning i känsliga områden i Sverige, och i övriga EU, samt att det införs ett generellt stopp för bottentrålning i skyddade områden. Möjligheter till begränsade undantag kan ges i förvaltningsplanen och åtgärder för att stötta fiskare som behöver byta redskap ska kunna införas. Enligt den senaste kartläggning bedrivs bottentrålning i ett fåtal av de drygt 300 marina skyddade områden som finns i svenska vatten. Länsstyrelserna har gjort bedömningen att regelverket för bottentrålning kan behöva ses över i ett tjugotal områden. Det behövs också en förbättrad övervakning för att bestämmelser om mängden fisk som får fiskas upp efterlevs. Det är även angeläget att förbud mot bottentrålning efterlevs vilket förutsätter effektiv övervakning av förbudet mot bottentrålning. Brister vad gäller efterlevnaden av den s.k. landningsskyldigheten behöver bevakas och åtgärder vidtas även inom EU.

I juni 2019 antogs en ny förordning om tekniska regler för fisket (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1241) Förordningen trädde i kraft 2019 och gäller i alla EU:s vatten. Ett totalförbud mot trålfiske med elektrisk ström infördes exempelvis. Det börjar gälla den första juli 2021 och ger medlemsstaterna möjlighet att omedelbart förbjuda eller begränsa den här typen av fiske i sina kustvatten. EU öppnar dock för en utfasningsperiod som ska göra det möjligt för fiskerinäringen att anpassa sig. Sverige bör vara pådrivande i att EU skyndsamt fasar ut de fiskemetoder som skadar ekosystemen. Sverige bör också driva frågan om förbättrad uppföljning så att förbudet mot skadliga metoder efterlevs. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Vattenbruk

Vattenbruk är ett samlingsbegrepp för odling av vattenlevande djur och växter, såsom fisk, musslor, kräftdjur och alger. Det svenska vattenbruket har en stor utvecklings-

potential som bör tas till vara. Vattenbruket är en framtidsbransch som kan bidra till både jobb och tillväxt i hela landet, till att de nationella miljömålen nås och till förbättrad tillgång på fisk och skaldjur.

Det finns många regler kring vattenbruk som anses hämma utvecklingen. Vattenbruk kan till exempel behöva dispens från strandskyddsreglerna. Andra verksamheter inom jordbruk, skogsbruk, fiske eller renskötsel kan använda sig av undantaget för areella näringar i strandskyddsreglerna. Inom fisket ska det som brukas finnas naturligt på fastigheten och fastighetsägaren ska inte behöva särskilda anordningar eller anläggningar. Detta gör att skörd av ostron omfattas av undantaget men däremot inte mussel-, kräft- eller fiskodling som kräver en anläggning på fastigheten. Blå fånggrödor som sjöpunng och alger kan bidra till att ta upp näringsämnen och dessa bör behandlas lika. Det bör bli lättare att odla blå fånggrödor. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Om vattenbruket betraktades som en areell näring skulle utvecklingen påverkas positivt, men samtidigt kan det finnas miljömässiga effekter som måste beaktas, exempelvis hur vattenmiljöns kvalitet påverkas av utfodring av fisk. Miljömässiga aspekter har lett till en utveckling av landbaserade odlingsmiljöer. Teknikutvecklingen inom vattenbruket går fort framåt vad gäller både traditionella öppna system kontra halvslutna och slutna odlingsystem. Olika tekniker är lämpliga beroende på lokalisering och vad det är som odlas. Domar från mark- och miljödomstolen som ifrågasätter fiskodling i öppna kassar påverkar hur matfiskodlingen kommer att se ut de närmaste åren. Även tolkningar av vatten- och havsmiljödirektivet i samband med miljöprövningsprocessen har gjort det svårt för vattenbrukare att få tillstånd för sin verksamhet. Vattenbruket har en stor potential och därför måste hinder belysas och åtgärder vidtas som bidrar till ett långsiktigt miljömässigt hållbart vattenbruk oavsett val av teknik. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Fritidsfiske

Den långsiktigt hållbara utvecklingen för fiskbestånd beror både på uttaget av fisk och på hur fiskens livsmiljö fungerar. Vandringshinder, bottenfauna, våtmarker, försurning och andra förutsättningar påverkar utvecklingen av bestånden. Vandringshinder kan bestå av dammar, kraftverk, vägtrummor och andra fysiska åtgärder som hindrar fiskens vandring och därmed påverkar fiskarnas möjligheter att leka. Fritidsfiskets uttag av fisk är ofta tämligen begränsat i förhållande till effekten på bestånden av miljöfaktorer samt säl och skarv. Fritidsfiskarna bidrar också ofta till miljöåtgärder som till exempel att undanröja vandringshinder eller att återställa bottenfauna.

Det krävs många olika insatser för att bidra till en positiv utveckling för fiskbestånden. Fisk som landas genom fritidsfiske betingar ett mycket stort samhällsekonomiskt värde i förhållande till fisk som landas i storskaligt fiske. I tillägg till värdet av fisken i sig innebär fritidsfisket en upplevelse som många människor sätter stort värde på. Fritidsfisket ska ses som en tillgång snarare än som ett hot. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Fritidsfiskets förutsättningar avgörs av tillgången till fisk och det höga värdet fritidsfiskarna sätter på möjligheten att kunna fiska möjliggör därmed långtgående insatser för att gynna fiskbestånden. Ansvar ligger inte på fritidsfiskarna, men deras starka engagemang har betydelse genom de åtgärder fritidsfisket ligger bakom. Vi menar att fritidsfisket är en viktig del av friluftslivet, och dagens fria fritidsfiske bör värnas. Fisketurismen har stor potential att växa. Enligt SCB 2018 ägnar sig 1,3 miljoner svenskar i åldern 16–80 år åt fritidsfiske varje år. Hela Sveriges kuststräcka och de fem stora

sjöarna omfattas av fritt handredskapsfiske. I enskilt vatten, som inte omfattas av fritt handredskapsfiske, finns möjlighet till fiske under vissa villkor. Fritidsfisket, och det fria fritidsfisket, bör värnas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Fisken behöver en miljö att leka i som kan ge fiskens yngel skydd. Det måste även finnas en fungerande uppväxtmiljö för fisken. Insatser kan göras i vattendrag genom att använda lämpligt växtmaterial. Död ved, grenar och löv i vattendrag ger fisken skydd och utgör hem och föda för många organismer som fisken äter. Tillförseln av detta material sker vanligtvis på naturlig väg, men vid avverkningar eller rensningar av vattendrag försvinner tillförseln och den biologiska mångfalden minskar. Genom att tillföra död ved kan man ofta öka ett vattens produktion. Många vattendrag har förlorat sin naturliga meandring när de har rätats ut exempelvis i jordbrukslandskapet. Det ger dåliga miljöer för fisk då de varken erbjuder skydd eller ståndplatser. Det leder också till ett ökat läckage av näringsämnen till vattendragen. Genom att återskapa ett naturligt flöde får fisken skydd och mat i de varierande miljöer som uppstår i strömmens krökar, djupa hålor och strömmande zoner.

Genom att återplantera växtlighet i strandzonen kan man ge vattendrag skugga som påverkar vattentemperaturen och ger skydd och bidrar till insekter. Stenar i vattendrag kan variera djup och strömmar varvid fler organismer kan gynnas. Genom att sätta tillbaka borttagna block och stenar kan vattendragets meandrande form återskapas. Fiskar som leker i strömmande vatten såsom lax, öring och asp lägger sin rom på grus eller stenar eller gräver lekgropar i grus. Dålig syresättning och vattenkvalitet påverkar rommens överlevnad. Åtgärder kan här handla om att tillföra grus och stenar eller att rensa befintligt grus och sten från växtlighet. Fritidsfiskare bidrar till många insatser i syfte att utveckla vandringsvägar och lekplatser. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Att återställa tidigare utdikade eller igenväxta våtmarker ger stora positiva effekter för både klimatet och miljön. Att återskapa tillträde till våtmarker och upprätta vattendrag vore positivt för många fiskarter inte minst för att våtmarkerna ger en jämnare tillgång på vatten nedströms. Våtmarker gynnar många fågelarter och groddjur och motverkar övergödning genom att fånga näringsläckage av kväve och fosfor. Vikar växer igen på grund av övergödning vilket påverkar fisk negativt genom sämre vattenflöden och syresättning. Effekterna av att vidta åtgärder är viktiga att belysa och hur skörd av vass kan bidra till bättre livsmiljö för fisk. Gäddan leker på översvämmade strandängar. Genom att skörda vass och låta djur beta kan man hindra att de växer igen. Det krävs många åtgärder för att skapa goda livsmiljöer för fisk och lekområden. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Fiskdöd

Fiskdöd väcker stor oro när det inträffar. Fiskdöd har uppmärksammats i vissa regioner. Specifikt har laxdöden i Torne älv fått uppmärksamhet. Arbetet med att följa hälsoläget för vild fisk genom kartläggning av sjuklighet och dödlighet pågår och Statens veterinärmedicinska anstalt erbjuder inrapportering från allmänheten genom en rapporteringsportal där fritidsfiskare i hela Sverige kan rapportera in sjuka och skadade fiskar. Av SVA:s årsredovisning för 2018 framgår att mer än 200 rapporter kom in till rapportportalen under året, främst rapporteringar om sjuk och död lax och öring. Enligt SVA har hälsan hos vild levande återvändande Östersjölax sviktat de senaste fem åren, vilket har uppmärksammats även hos fiskar längs Västkusten och i Norge. Rapporteringen är därmed viktig liksom övervakningen av vildfisk. Det är angeläget att förbättra kunskaps-

läget kring varför fiskdöd uppstår. Allmänhetens inrapportering av död fisk är en viktig del i detta arbete. Fortsatt övervakning av vild fisk och ökad kunskap om orsaker till uppkomsten av fiskdöd är viktigt för hållbar förvaltning av bestånden. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Levande kustsamhällen och det småskaliga kustfisket

Det småskaliga kustfiskets förutsättningar bestäms i grunden av tillgången på fisk. Tillgången avgör möjligheten till näringsverksamhet i samhällena och till förädling av fisken som råvara. Enligt en utvärdering av kvotsystemet för pelagiskt fiske som gjordes av miljö- och jordbruksutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp (2016/17:RFR7) hade syftet med kvotsystemet uppnåtts när det gäller minskad flotta och förbättrad lönsamhet i fiskeföretagen. Det konstaterades att systemet hade lett till förbättrade möjligheter att planera fisket och försäljningen av fångsten. Systemet bidrog till att det pelagiska fisket blev mer ekonomiskt hållbart. Däremot kunde inte denna utvärdering bedöma om fisket lett till ett mer miljömässigt och socialt hållbart system.

Sverige behöver levande kustsamhällen och deras potential att utveckla det lokala näringslivet och besöksnäringen. Genom att arbeta hållbart värnas även de miljömässiga förutsättningarna. En långsiktigt hållbar utveckling av fiskbestånd kräver ett fungerande ekosystem. Det demersala systemet för fiskekvoter innebär att överlåtelser endast får ske under ett visst år till skillnad från det pelagiska fisket där fiskerättigheter kan överlåtas permanent. Havs- och vattenmyndighetens utvärdering 2018 av det nya demersala systemet visade att den praktiska hanteringen fungerat men att nyttjandegraden under 2017 var låg för flera demersala kvoter. Enligt utvärderingen tycktes det låga nyttjandet bero på en kombination av flera faktorer. Det har funnits hinder på marknaden för överlåtelser genom att det ibland varit svårt för fiskare att hitta någon som ville eller kunde överlåta fiskemöjligheter av den kvot som de behövde. Det har också varit så pass ont om fisk att kvoterna ofta inte har varit begränsande. Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 haft uppdraget att utvärdera hur systemet med individuella fiskemöjligheter och tillfälliga överlåtelser inom det demersala fisket har fungerat. Systemet med kvoter som kan överlåtas har gjort det enklare för fiskarna att planera. Utvärderingen konstaterar att systemet behöver utvecklas för att bli en del av ekosystemförvaltningen. Utvärderingen konstaterar att efterlevnaden av landningsskyldigheten behöver säkerställas. Havs- och vattenmyndigheten föreslår att systemet ska förändras så att fiskekvoter kan överlåtas permanent snarare än som nu enbart inom det aktuella kalenderåret. Detta kräver både en ändring i lagen om överlåtbara fiskerättigheter och en förordningsändring.

Regelverket för det demersala yrkesfisket måste leda till att förutsättningarna för ett långsiktigt hållbart fiske underlättas. Det småskaliga kustnära fiskets långsiktiga villkor bör stärkas för att möjliggöra levande kustsamhällen. Detta bör tillkännages regeringen.

Marint skräp, spökgarn och gamla fiskeredskap skadar djurlivet

Marint skräp vållar stor skada i våra hav och vattendrag. Haven håller på att förvandlas till stora soptippar. Det marina skräpet vållar stor skada på fåglar, fiskar och däggdjur. Plast bryts ned till mikroplast som tar sig in i näringskedjan, vilket är skadligt för

människor, djur och natur. Liberalerna har tagit initiativ till att den svenska havskusten återkommande städas från skräp såsom plast.

Förlorade fiskeredskap, så kallade spökgarn, fortsätter att fånga fisk och andra djur och orsakar lidande. De kan också på lång sikt påverka fiskbestånden. Havs- och vattenmyndigheten har beräknat att 100 mil förlorade garn fångar ca 300 ton torsk årligen i Östersjön.

Enligt EU:s kontrollförordning måste fiskare som förlorar sina redskap i havet rapportera förlusten till respektive lands fiskerikontroll inom 24 timmar efter avslutat bärgningsförsök. Rapporterna är viktiga för eventuella bärgningsinsatser men frågan är om alla förluster av fiskeutrustning rapporteras in. I Sverige är det Havs- och vattenmyndigheten som tar emot anmälningar gällande spökgarn. I Norge finns en väl utvecklad samverkan mellan aktörerna som syftar till att förlorade garn och fiskeutrustning ska rapporteras in.

Finansieringen för att bärga utrustning som svenska fiskare förlorar sker genom en fond för att undvika att den som rapporterar in förlorad utrustning ska drabbas ekonomiskt, vilket antas skulle minska benägenheten att rapportera. Arbetet för att rensa haven från marint skräp måste fortsätta. Gamla fiskeredskap och spökgarn som övergivits i hav och vattendrag måste samlas in. Stränder behöver städas från marint skräp. Det bör vidtas åtgärder för att spåra källor i industriella processer vad gäller utsläpp av marint skräp, till exempel plastpartiklar. Arbetet för att begränsa spridningen av mikroplaster behöver fortsätta. Plast som redan från början är finfördelad och som riskerar att hamna i avloppet bör fasas ut. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Globalt hållbart fiske

Utvecklingen av ett globalt hållbart fiske kräver internationellt arbete. Det småskaliga fisket har på många håll stor betydelse för både fattigdomsbekämpning och livsmedelsförsörjning. De lokala bestånden är viktiga för utvecklingen och förutsättningen för lokalsamhällen i många länder globalt. Skadliga fiskemetoder och produkter måste motverkas och där är konsumenternas efterfrågan viktig. Spökfiske som följer av illegalt fiske är allvarligt för ekosystemen. Fartyg dumpar fiskeredskap i haven för att undvika att deras illegala fiske ska upptäckas av myndigheter. Det illegala fisket bedrivs också under förhållanden som ökar risken för att förlora fiskeredskap. FN:s miljöprogram (Unep) bedömer att ca 650 000 ton fiskeredskap överges, förloras eller kastas varje år. De utgör ett allvarligt hot mot den marina miljön och marina resurser eftersom även dessa spökgarn fortsätter att "fiska". Sverige bör ta initiativ i det internationella arbetet för ett hållbart fiske och internationella åtgärder mot dumpning av fiskeredskap. FN:s havsrättskonvention (United Nations Convention on the Law of the Sea, Unclos) innebär ett globalt avtal som ska skydda internationellt vatten från överexploatering. Dagens regelverk saknar skydd. De djupa havens ekosystem exploateras och konsekvenserna för ekosystemen och för människan är okända. Industriell verksamhet inom fisket och olje- och gruvindustrin påverkar världshaven. Forskningen har påtalat att delar av de globala marina områdena bör vara skyddade 2030. Inom FN:s konvention för biologisk mångfald pågår en diskussion om att skydda trettio procent av jordens yta, varav tio procent skulle få ett starkt skydd. I dag är sju procent av haven och femton procent av landytan skyddad. Konventionsstaterna röstar om saken i oktober 2020. Sverige bör om initiativet röstas ned fortsätta arbeta med målsättningen att skydda viktiga områden i världshaven. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Förvaltningsplaner

Förvaltningsplanen för torsk, sill/strömming och skarpsill i Östersjön var den första förvaltningsplan som godkändes när den EU-gemensamma fiskeripolitiken reformerades 2014. Enligt regelverket skulle kommissionen under 2019 ha utvärderat och rapporterat planens resultat och effekter på bestånden. Översynen av den fleråriga Östersjöplanen ska enligt artikel 15 i förordningen om utvärdering göras genom att kommissionen rapporterar till Europaparlamentet och rådet om planens resultat och effekter. Detta gäller de bestånd som omfattas av förordningen. Kommissionen kan rapportera tidigare, om alla berörda medlemsstater eller kommissionen själv anser att detta är nödvändigt. Kommissionens utvärdering av förvaltningsplanen dök upp den 14 september 2020.

Kommissionen söker förklaringarna till de svaga fiskbestånden i Östersjön till tiden innan förvaltningsplanen trädde i kraft 2016. Kommissionen anser att förvaltningsplanen fungerar som ett långsiktigt instrument för fiskeförvaltningen i Östersjön men pekar samtidigt på att medlemsstaterna inte har haft tillräckliga underlag ännu för att utvärdera planens effektivitet.

Det råder bred enighet i riksdagen om att fiske ska bedrivas utifrån vetenskapliga rekommendationer och att försiktighetsprincipen ska tillämpas i det fall tillräcklig kunskap om beståndssituationen inte finns att tillgå. Sverige bör driva på frågan om vikten av uppföljning på grund av läget för bestånden och vikten av att iaktta försiktighetsprincipen. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Tillgången på vatten

Ett annat viktigt inslag i det miljöpolitiska arbetet är att säkra dricksvattenförsörjningen.

De låga grundvattennivåerna och vattenbristen under flera år har ökat medvetenheten om grundvatten som en viktig resurs samt lett till ett ökat intresse för planering för vattenförsörjning och reservvattenförsörjning. Omfattningen av torkans effekter på grundvattennivåerna har varierat inom landet, men torra somrar har på många platser inneburit att det har blivit nödvändigt att vidta åtgärder för att hushålla med vatten. Klimatförändringar förväntas medföra att perioder med försämrad vattentillgång blir ett växande problem i delar av Sverige. Dricksvattenförsörjning måste säkras och fler yt- och grundvattentäkter ges skydd. Reservvattenförsörjning krävs för att jordbruket ska klara växtproduktion och djurhållning. De senaste årens torra och vattenbrist har skapat en ökad konkurrens om vatten och en medvetenhet om att tillgången på vatten kan vara begränsande för både odlingen och djurhållningen.

Mer vatten ska kunna magasineras och hållas kvar i markerna genom att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker eller anlägga bevattningsdammar. Våtmarkerna bidrar till att bromsa upp och hålla kvar vatten i landskapet och förhindra vattenavrinning. Regelverket för bevattningsdammar och våtmarker måste medge uttag av vatten för att kunna fungera som reservvattenförsörjning vid torka. Markförhållanden förbättras om det finns en viss kontinuerlig tillförsel av vatten vilket i sin tur påverkar läckaget av näringsämnen över tid. Grödor har lättare att återhämta sig om det finns viss tillförsel av vatten även om det är begränsad tillförsel. Åtgärder som stöder anpassningen till allt extremare väder och ökad hållbarhet i lantbruket bör bli aktuella inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitikerna. Det behövs en översyn av alla regelverk som rör bevattningsdammar och våtmarker för att möjliggöra uttag av vatten vid torka.

Utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken bör omfatta klimatförändringarnas påverkan även sett till torka.

Frågan rör lagstiftning och regelverk på en rad områden. Det behöver utredas vilka förändringar som är nödvändiga för att förbättra landskapets och jordbrukets resiliens och dricksvattenförsörjningen vid torka. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Ledningsnät läcker

Sveriges vatten- och avloppssystem står inför stora renoveringsbehov. Ungefär 15–20 procent, beroende på vad som räknas in i spillet, av det rena dricksvattnet som produceras i våra vattenreningsverk rinner ut i marken utan att nå våra kranar. Det är orimligt sett till vikten av att värna dricksvattnet. Dricksvattenförsörjningen är en viktig del av samhällets infrastruktur. Detta gäller inte minst i tätbebyggda städer. Ledningsnätens brister kräver analyser ur ett nationellt perspektiv. Danmark införde på 1990-talet en straffavgift riktad mot läckage. Att Sverige har omfattande läckage samtidigt som hushållen periodvis uppmanas att spara på vattnet är problematiskt. Med ökade klimatförändringar, torka och värme är det en grundläggande fråga att vattenförsörjningen fungerar samt att vattnet inte går till spillo. Tillgången på dricksvatten måste värnas även i ledningarna. Ledningar som läcker måste åtgärdas och för detta krävs nationella strategier. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Enskilda avlopp

Enligt uppgift från Havs- och vattenmyndigheten finns det i dag ungefär 691 000 små avloppsanläggningar i Sverige som har en vattentoalett ansluten, men som inte är koplade till kommunala reningsverk. Avloppsanläggningar som är gamla eller inte fungerar bidrar till övergödningen av sjöar, vattendrag och kustvatten. Samtidigt är det rimligt att fastigheter på landsbygden och glesbygden har egna lokala avloppslösningar. Att försörja med kommunalt vatten och avlopp är problematiskt när det handlar om glesa lokaliseringar och långa avstånd. Däremot bör lokala lösningar vara välfungerande samt tillräckliga för att omhänderta avloppsvattnet lokalt på ett korrekt sätt som begränsar utsläppen av näringsämnen i den lokala vattenmiljön. Det är kommunerna som ger tillstånd till nya avloppsanläggningar och som utför tillsyn på befintliga anläggningar. Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanläggningar fungerar som utgångspunkt för vilka krav som ska ställas, och enligt 2 kap. 7 § miljöbalken måste en rimlighetsavvägning göras i varje enskilt tillsynsärende. De krav som ställs på små avlopp måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsan och miljön. Förutsättningarna och de problem avloppen för med sig skiljer sig åt för olika fastigheter. Kraven får inte leda till orimliga kostnader i förhållande till nyttan.

Många fastighetsägare kan känna oro för vilka skyldigheter som åligger dem även när fastighetsägaren gör sitt yttersta för att anlägga lösningar som ska uppfylla kraven. Krav såväl som tekniska möjligheter förändras över tid. Det är fastighetsägaren som ska visa att anläggningen är rätt placerad, att den renar tillräckligt, att den inte stör vattentäkter, att den sköts och underhålls på rätt sätt och att den fungerar som avsett under drift. Av Havs- och vattenmyndighetens vägledning framgår dock att det inte går att ställa obegränsade krav på den fastighetsägare som har ett enskilt avlopp, vilket fastighetsägare kan uppleva. Även innan kommunen ställer krav på utredning ska proportionalitetsregeln beaktas. Fastighetsägaren har ansvaret för sitt avlopp, men samtidigt

måste kostnaderna vara rimliga i förhållande till nyttan. Redan kostnaden för de undersökningar eller de redovisningar som kommunen kräver in måste stå i proportion till den miljönytta som man kan förvänta sig av undersökningarna. Statens roll bör vara att underlätta för enskilda fastighetsägare – ofta ägare av småhus och fritidsfastigheter – att göra rätt. Det behövs nationell rådgivning som den som avser att vidta åtgärder i sitt avlopp ska kunna vända sig till och få råd. Som jämförelse bidrar ”Greppa näringen” till insatser genom kunskapsöverföring och rådgivning till jordbrukare. Rådgivning gör det enklare för enskilda fastighetsägare att göra rätt. En nationell organisation eller myndighet som ansvarar för att granska tekniska lösningar samt sprida kunskap om dessa för enskilda avlopp vore en väg fram. Lösningar och konsekvenser bör särskilt beakta förutsättningar för boende och företag på landsbygden som ofta saknar alternativ till kommunalt vatten och avlopp. Genom kunskap om tekniska lösningar och miljökonsekvenser, förbättrad egen tillsyn för fastighetsägare, incitament och adekvat tillsynsarbete från kommuner kan de enskilda avloppens miljöbelastning åtgärdas i ökad grad samtidigt som flexibla lösningar kan skapas utifrån geografiska förutsättningar och landsbygdens särskilda behov. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Nina Lundström (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)

Maria Nilsson (L)

Gulan Avcı (L)

Mats Persson (L)